रणोक्तेन "प्रत्येकं नियतं कालमात्मनो व्रतमादिशेत्। प्रायश्चित्तमुपासीनो वाग्यतस्त्रिसवनं स्पृशेत्" इति लिखितवचने प्रत्येकं नियतं कालमिति तत्तद्व्रतकाल संख्याम् आत्मनो व्रतम् आत्मसम्बन्धित्वेन आत्मकर्तृत्वेन इति यावत्। तेनामुकव्रतमहङ्करिष्ये इति चादिशेदुल्लेखं कुर्य्यात् इत्यनेन प्राप्तस्य सङ्कल्पस्य बाधः" इत्याशङ्क्य तत्र समाहितं यथा "प्रायश्चित्तस्य नित्यत्वेनाङ्गवैकल्येऽपि फलसिद्धिः"। अत्रेदं बोध्यम् प्रसङ्गशब्देन व्याप्तिरेवोच्यते तथा चोद्दिष्टकर्मणा व्याप्तस्य यत्र सिद्धिस्तत्रैवास्य प्रवृत्तिः। उद्दिष्टकर्मणा व्याप्यत्वञ्च देशकालकर्त्रादीनां प्रयोगानुबन्धिनां वैधहेतुभूतानामेवैक्ये भवति अतस्तन्त्रवदत्रापि कालदेशाद्यन्तर्भावेनैव व्याप्यता"।

प्रसङ्गसम पु॰ स्थापनाहेतुप्रयोगे प्रतिषेधहेतुरूपजात्युत्तरभेदे "दृष्टान्तस्य कारणानपदेशात् प्रत्यवस्थानाच्च प्रतिदृष्टान्तेन प्रसङ्गप्रतिदृष्टान्तसमो" गौ॰५।१।९ "साधनस्यापि साधनं वक्तव्यमिति प्रसङ्गे प्रत्यवस्थानं प्रसङ्गसमः प्रतिषेधः क्रियाहेतुगुणयोगी क्रियावाल्लोष्ट इति हेतुर्नोपदिश्यते। न च हेतुमन्तरेण सिद्धिरस्तीति। दृष्टान्तस्य कारणं प्रमाणं तदनपदेशोऽनभिधानम् अभिधानं चानतिप्रयोजनकं तथा च दृष्टान्तस्य साध्यवत्त्वे प्रमाणाभाणाभावात् प्रत्यवस्थानमर्थः। यद्यपीदं सदुत्तरमेव तथापि दृष्टान्ते प्रमाणं वाच्यं तत्रापि प्रमाणान्तरमित्यनवस्थया प्रत्यवस्थाने तात्पर्य्यं तदुक्तमाचार्य्यैरनवस्थाभासप्रसङ्गः प्रसङ्गसम इति एतन्मते हेतोर्हेत्वन्तरमित्यनवस्थाऽपि प्रसङ्गसम एव पूर्वमते तु हेत्वनवस्थादिकं वक्ष्यमाणाकृतिगणेष्वन्तर्भूतमिति विशेषः। अनवस्थादेशनाभासा चेयं प्रतिदृष्टान्तसमः प्रत्येतव्यः" वृत्तिः। अस्योत्तरं तत्रोक्तम्। "प्रदीपादावप्रसङ्गनिवृत्तिवत्तद्विनिवृत्तिः" गौ॰सू॰ "इदं तावदयं पृष्टो वक्तुमर्हति अथ के प्रदीपमुपाददते किमर्थं वेति दिदृक्षमाणाः दृश्यदर्शनार्थमिति। अथ प्रदीपं दिदृक्षमाणाः प्रदीपान्तरं कस्मान्नोपाददते अन्तरेणापि प्रदीपान्तरं दृश्यते प्रदीपः तत्र प्रदीपदर्शनार्थं प्रदीपोपादानं निरर्थकम्। अथ दृष्टान्तः स किमर्थमुच्यत इति। अप्रज्ञातस्य ज्ञापनार्थमिति अथ दृष्टान्ते कारणापदेशः किमर्थं दृश्यते यदि प्रज्ञापनार्थम् प्रज्ञातो दृष्टान्तः स खलु लौकिकपरीक्षकाणां यस्मिन्नर्थे बुद्धिसाम्यं तं दृष्टान्त इति तत्प्रज्ञानार्थः कारणापदेशो निरर्थक इति प्रसङ्गसमस्योत्तरम्"। प्रसङ्गसमे प्रत्युत्तरमाह। दृष्टान्तो हि निदर्शनस्थानत्वेन साध्यनिश्चयार्थमपेक्ष्यते न तु दृष्टान्तदृष्टान्ताद्यनवस्थितपरम्परा लोकसिद्धा युक्तिसिद्धा वा अन्यथा घटादिप्रत्यक्षार्थं प्रदीप इव प्रदीपप्रत्ययार्थमनवस्थितप्रदीपपरम्परा प्रसज्येत तदीयसाधनमपि व्याहन्येत" वात्स्या॰।

प्रसज्य पु॰ भीमो भीमसेनवत् प्रसज्यप्रतिषेधस्यान्त्यलोपः। प्रसज्यप्रतिषेधे अत्यन्ताभावे अत्र रोगीति निन्दाश्रयणात् प्रसज्यता" मल॰त॰ रघु॰।

प्रसज्यप्रतिषेध पु॰ प्रसज्य प्रसक्तिं सम्पाद्यारोप्येति यावत् प्रतिषेधः। अत्यन्ताभावे "प्रसक्तं हि प्रतिषिध्यते" इति न्यायेन आरोपितप्रसङ्गस्यैव निषेधः तेन वायौ रूपं नास्तीत्यादावपि वायौ रूपारोपं कृत्वैव निषेधो नञा बोध्यते इति विवेकः। कलञ्जाधिकरणशब्दे १७७७पृ॰ नञ्शब्दे ३१४३ पृष्ठादौ मतभेदेन नञ् पर्युदासप्रसज्यप्रतिषेधपरता दृश्या। "अप्राधान्यं विधेर्यत्र प्रतिषेधे प्रधानता। प्रसज्यप्रतिषेधोऽसौ क्रियया सह यत्र नञ्" शाब्दिकाः। न कलञ्जं भक्षयेदित्यत्र नञ्वदनिष्टासाधनत्वविशिष्टेष्टसाधनत्वरूपस्य विध्यर्थस्याभावो नञा बोध्यते तेन विधेरप्राधान्यं नञर्थाभावस्य च प्राधान्यं तेन तत्र क्रियापदान्वयिनञ्प्रसज्यप्रतिषेधार्थकः। गुरुमते तु कलञ्जभक्षणाभावविषयकं कार्यमिति बोधेन अभावविशेष्यकबोधेऽपि प्रतिषेधस्य प्राधान्यात् तथात्वं तथा च तन्मते क्वचित् विधेरप्राधान्येन क्वचिच्च प्रतिषेधस्य प्राधान्येन इति व्यस्तमेव प्रसह्यप्रतिषेधप्रबोधकप्रयोजकमिति बोध्यम्।

प्रसत्ति स्त्री प्र+सद–क्तिन्। १नैर्मल्ये २प्रसन्नतायाम् जटा॰

प्रसत्वन् पु॰प्र+सद-वनिप्। १धर्मे २प्रजापतौ च सं॰उणा॰। ३प्रतिपत्तौ स्त्री ङीप् वनोर च। [सन्धौ च।

प्रसन्धि पु॰ १मनुपुत्रभेदे भा॰आश्व॰४अ॰। प्रा॰त॰। २प्रकृष्ट-

प्रसन्न त्रि॰ प्र+सद--कर्मरि क्त। १निर्मले २सन्तुष्टे ३कृतानुग्रहभेदे अमरः। ४सुरायां स्त्री मेदि॰ "प्रसन्ना गुल्मवातार्शोविबन्धानाहनाशिनी। शूलप्रवाहिकाटोपकफवातार्शसां हिता" राजवल्लभः। तस्य भावः तल् प्रसन्नता स्त्री त्व प्रसन्नत्व न॰ तद्भावे प्रसादे नैर्मल्ये च।

प्रसन्नात्मन् त्रि॰प्रसन्नो निर्म्मल आत्मा यस्य। १प्रसन्नान्तःकरणे २विष्णौ पु॰ "सुप्रसादः प्रसन्नात्मा" विष्णुस॰। तत्स्वरूपस्य निर्दोषत्वात्तथात्वम्।